

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 114/02

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky Ľudmily Gajdošíkovej a zo sudcov Jána Mazáka a Jána Klučku na neverejnom zasadnutí 11. decembra 2002 prerokoval sťažnosť V. V., bytom P., zastúpenej advokátom JUDr. M. H., K., vo veci porušenia jej základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu v Trnave v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 215/95, za účasti Okresného súdu v Trnave, a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo V. V. na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu v Trnave v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 215/95 b o l o p o r u š e n é .

2. Okresnému súdu v Trnave p r i k a z u j e , aby v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 215/95 konal bez zbytočných prieťahov.

3. V. V. p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie vo výške 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd v Trnave p o v i n n ý zaplatiť V. V. do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. V. V. n e p r i z n á v a právo na náhradu trov konania.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo 18. februára 2002 doručené podanie V. V., bytom P. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorým namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu v Trnave (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 215/95. Podľa sťažovateľky ide o konanie o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“), ktoré začalo v roku 1995 a doposiaľ nebol vo veci vynesený ani jeden rozsudok.

Ústavným súdom ustanovený právny zástupca doplnil 28. októbra 2002 sťažnosť tak, že navrhol, aby ústavný súd po vyslovení porušenia základného práva zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prietáhov a súčasne priznal sťažovateľke primerané finančné zadostučinenie vo výške 90 000 Sk. Primerané finančné zadostučinenie odôvodnil tak, že v konaní nebol doposiaľ vynesený ani jeden rozsudok, súd nekoná dostatočne sústredene a taký postup sťažovateľka vníma ako krivdu a má aj pocit rezignácie. Súčasne sa právny zástupca zriekol práva na odmenu za zastupovanie a nežiadal ani náhradu skutočných nákladov.

Okresný súd vo svojom vyjadrení uviedol, že sťažovateľka podala 14. septembra 1995 žalobu o vyporiadanie BSM. Vo veci sa doposiaľ vystriedali štyria sudcovia. Okresný súd vo veci nariadil pojednávania tak, že od roku 1996 do roku 2000 sa vykonalo, resp. odročilo šesť pojednávanií, z ktorých pojednávanie nariadené na 17. február 2000 bolo odročované pre nezaplatenie preddavku žalovaným. Ďalšie pojednávanie bolo nariadené na

3. jún 2002 a potom okresný súd nariadil 30. októbra 2002 ďalšie znalecké dokazovanie ohľadne určenia hodnoty hnuiteľných vecí patriacich do BSM účastníkov konania.

Okresný súd ďalej uviedol, že od 4. júla 1997 do 23. marca 2000 trvalo, kým žalovaný zaplatil preddavok na trovy znaleckého dokazovania. V rokoch 1997 a 1998 bol spis celkom päť mesiacov na Krajskom súde Trnave na rozhodovanie o odvolaní sťažovateľky proti výroku o povinnosti zaplatiť preddavok na trovy dôkazov a na rozhodnutie o návrhu žalovaného na prikázanie veci inému súdu. Vo veci doposiaľ nebol vynesенý ani jeden rozsudok.

Okresný súd na svoju obranu uviedol, že základným problémom pri prejednávaní a rozhodovaní vecí, a to nielen z hľadiska sporu sťažovateľky, je nevyriešený nedostatok sudcov na okresnom súde a vysoký počet vecí pripadajúcich na jedného sudcu.

Obaja účastníci navrhli, aby ústavný súd konal bez verejného ústneho pojednávania.

II.

K východiskám ochrany základného práva na konanie bez zbytočných priet'ahov

Ústavný súd v konaniach, v ktorých sa namietlo porušenie čl. 48 ods. 2 ústavy, konštantne vychádza z toho, že „účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia súdu, pričom k naplneniu tohto práva dochádza zásadne až právoplatným súdnym rozhodnutím“, čo sa v celom rozsahu uplatňuje vo veci sťažovateľky, predmetom ktorej je spor o vyporiadanie BSM (napr. II. ÚS 26/95, I. ÚS 47/96 a I. ÚS 55/97, II. ÚS 813/00, II. ÚS 67/02).

Rýchlosť, účinnosť a výsledok (odstránenie právnej neistoty účastníka) každého súdneho konania je podmienená (objektívne aj subjektívne) charakterom, ako aj právnou a

faktickou zložitou prednávanou veci, ďalej správaním samotného účastníka súdneho konania a napokon aj činnosťou (súčinnosťou) štátnych a iných orgánov zúčastňujúcich sa súdneho konania, predovšetkým súdu, ktorý má ako jediný orgán verejnej moci rozhodovaciu právomoc v občianskom súdnom konaní. Preto je základnou povinnosťou súdu a sudcu zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (návrh alebo žaloba).

Takáto povinnosť súdu a sudcu vychádza z § 6 Občianskeho súdneho poriadku, ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd zásadne bez ďalších návrhov tak, aby bola vec čo najrýchlejšie prednávaná a rozhodnutá, a napokon z § 114 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého predseda senátu pripraví konanie tak, aby bolo možné rozhodnúť spravidla na jedinom pojednávaní (podobne I. ÚS 57/97).

Sudca je povinný podľa § 117 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku robiť vhodné opatrenia, aby zabezpečil splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov. Ďalšia významná povinnosť pre sudcu vyplýva z § 119 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak sa pojednávanie odročuje, predseda senátu spravidla oznámi deň, kedy sa bude konať nové pojednávanie.

Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu nedostatok alebo neprímeraný počet sudcov, problémy s organizáciou práce na súde, nadmerný počet vecí, ktoré dochádzajú na súd, nebránia záveru, že v konkrétnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom (podobne III. ÚS 43/00, II. ÚS 52/99).

Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, najmä podľa týchto

troch základných kritérií: zložitosť veci, správanie účastníka konania a postup súdu, napokon je významné aj to, o čo vo veci účastníkom ide.

1. Právna a skutková zložitosť sporu

Ústavný súd konštatuje, že predmetom posúdenia je občianskoprávny spor, ktorý začal 14. septembra 1995. Napriek tomu nebol vynesенý ani jeden rozsudok vo veci samej, ktorým by sa záväzne vyporiadalo BSM účastníkov - bývalých manželov. Konanie o vyporiadanie BSM je obvykle skutkovo náročnejšie ako iné spory, pretože sa zisťuje celý majetok bývalých manželov spravidla za dlhšie obdobie a tento majetok sa niekedy prelína aj s výlučným majetkom niektorého z manželov. Pravidelne sa v takých sporoch vykonáva znalecké dokazovanie zamerané na zistenie cien a hodnoty vyporiadavaných vecí a iných majetkových hodnôt. Tieto spory, so zreteľom na početnú a ustálenú judikatúru všeobecných súdov, však nie sú právne zložité. V prípade sťažovateľky ide o to, že medzi účastníkmi sú sporné len hnutelné veci a ich hodnota, čo o to viac dovoľuje záver aj o skutkovej nenáročnosti sporu o vyporiadanie BSM.

Ústavný súd však pripomína, že žiadna skutková zložitosť veci, ktorou sa spravidla vyznačujú spory o vyporiadanie BSM (aj keď to nie je príznačné pre vec sťažovateľky), nemôže ospravedlniť, že po viac ako siedmich rokoch od podania žaloby nebol vo veci vynesенý ani jeden rozsudok. Navyše, podľa obsahu rozboru okresného súdu dokonca na pojednávaní konanom 3. júna 2002 sa ešte len vykonáva podľa § 127 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku znalecké dokazovanie ohľadne hodnoty nehnuteľnosti a potom aj ohľadne hodnoty hnutelných vecí, ktoré v skutočnosti bolo nariadené až na 30. október 2002 s určením dvojmesačnej lehoty na podanie posudku.

2. Správanie sťažovateľky v súdnom konaní

Významným kritériom pre rozhodovanie ústavného súdu vo veci zbytočných prietahov je správanie účastníkov konania. Od podania žaloby sťažovateľka postupovala tak, že jej zásadne nemožno vyčítať relevantný podiel na nečinnosti súdu, resp. na jeho

postupe. Také okolnosti nenamietol ani okresný súd vo svojom stanovisku ku sťažnosti, okrem troch mesiacov, keď v roku 1997 (od 28. júla do 31. októbra) bol spis na základe jej odvolania proti výroku o povinnosti zložiť preddavok na trovy dôkazov predložený Krajskému súdu v Trnave. Z uvedeného vyplýva, že sťažovateľka zásadne neovplyvnila dĺžku konania v jej veci tak, aby jej bolo možné pričítať podiel na stave, v ktorom sa jej vec teraz nachádza.

3. Postup okresného súdu a zbytočné priet'ahy

Ústavný súd pripomína, že základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je príkazom na také konanie pre všetky štátne orgány, ktoré vytvára právnu istotu pre subjekty práva. Základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov zákonodarca zabezpečuje prostredníctvom procesnoprávných inštitútov, ktoré sú štátne orgány vrátane všeobecných súdov povinné efektívne a vecne správne využívať. Občiansky súdny poriadok obsahuje, ako to už bolo uvedené v úvodnej časti odôvodnenia tohto nálezu, viaceré účinné prostriedky zabezpečujúce plynulosť a optimálnu dĺžku súdneho konania, ktorého výsledkom je právoplatné rozhodnutie a stav právnej istoty.

Z rozboru veci, ktorý predložil okresný súd, vyplýva, že celé konanie je poznačené sčasti nečinnosťou, ktorá dosiahla takmer dobu piatich rokov (od roku 1997 do 3. júna 2002). Počas ostatnej doby aj konkrétny postup súdu bol nesústreďený a vykazoval chyby pri procesnom postupe, ktorý je inak zaužívaný a nevyvoláva osobitné problémy praxe (prvý znalec nebol oprávnený oceniť niektoré hnutelné veci, vec sa odročovala pre nezaplatenie preddavku na trovy dôkazov, vypracovanie uznesenia o druhom znalcovi trvalo takmer päť mesiacov od 3. júna 2002 do 30. októbra 2002, pojednávania boli prevažne odročované na neurčito (napriek zneniu § 119 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku).

Za činnosť súdu nemožno považovať odročenie pojednávania pre nezaplatenie preddavku na trovy dôkazov. Správny postup predpisuje § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky

ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát). Okrem toho uznesenie o povinnosti zložiť preddavok na trovy dôkazov je nútene (exekučne) vymáhateľné a bolo vecou zákonného sudcu urobiť úkony na jeho vymoženie v priebehu vykonávania znaleckého dokazovania, a nie odročovať pojednávania.

Záver a rozhodnutie ústavného súdu

Z uvedeného vyplýva, že konanie pred okresným súdom o nároku sťažovateľky na vyporiadanie BSM je poznačené zbytočnými priet'ahmi v dôsledku nečinnosti a neefektívneho, až vecne nesprávneho postupu okresného súdu. Ústavný súd so zreteľom na zistený stav veci nepovažoval za potrebné bližšie určovať jednotlivé obdobia nečinnosti, resp. činnosti, ktorú možno kvalifikovať ako zbytočné priet'ahy. Rovnako hodnotenie jednotlivých úkonov a postupov okresného súdu vyznieva do záveru o nečinnosti, resp. do robenia takých úkonov, ktoré nemožno považovať za relevantný postup pri odstraňovaní právnej neistoty sťažovateľky v jej spore s bývalým manželom.

Okresný súd takýmto postupom porušil základné právo sťažovateľky na konanie bez zbytočných priet'ahov, ktoré je zaručené čl. 48 ods. 2 ústavy.

So zreteľom na zistený a vyhodnotený stav konania pred okresným súdom prikázal ústavný súd podľa § 56 ods. 3 písm. a) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) okresnému súdu, aby konal vo veci sp. zn. 9 C 215/95 bez zbytočných priet'ahov, a takým postupom odstránil v čo najkratšej dobe právnu neistotu sťažovateľky v jej veci.

Ústavný súd môže podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde priznať tomu, koho základné právo alebo sloboda sa porušili, aj primerané finančné zadosťučinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. Ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil,

je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu (§ 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde).

Sťažovateľka uplatnila nárok na ochranu základného práva na konanie bez zbytočných prieťahov v spore o vyporiadanie BSM. Dobu viac ako siedmich rokov bez jediného rozhodnutia vo veci samej sťažovateľka musí vnímať už ako ďalšiu krivdu. Podľa ústavného súdu nemožno spravodlivo žiadať, aby občan čakal na výsledok súdneho sporu takú dlhú dobu a aby stav konania bol taký, ako bol zistený v prípade sťažovateľky. Sťažovateľka oprávnene pociťuje krivdu a beznádej, ktorá je prehĺbená tým, že spor medzi bývalými manželmi ani po takej dlhej dobe ešte nie je pripravený na vynesenie meritórneho rozhodnutia.

Vychádzajúc z tohto pohľadu na pozíciu sťažovateľky, princípov spravodlivosti a spôsobu zavŕšenia ochrany základných práv ústavný súd dospel k záveru, že je potrebné sťažovateľke priznať aj primerané finančné zadostučinenie vo výške 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré je okresný súd povinný zaplatiť v súlade s výrokom tohto nálezu.

Náhrada trov konania sa sťažovateľke nepriznala, pretože právny zástupca sa tejto náhrady výslovne zriekol.